

neodrživa nego je u premisama i zaključku apsurdna (Mommsen 1987b, S. 182). Još 1918. nemački konzervativci su izjednačavali antiboljševizam i antisemitizam i ovo uvreženo mišljenje (ne samo nacističko) pomoglo je lakšem prihvatanju nacističkog rasizma. Vrh Vermahta (koji su činili stari pruski oficiri) sam je formulisao "zločinačke naredbe". Dakle, Hitleru nisu bili potrebni Staljinovi zločini za stereotip o svetskoj zaveri Jevreja, nego "uzročna veza" ukazuje na suodgovornost vojnog vrha i birokratske elite. Isto tako, uprkos nekim spoljnim sličnostima unutrašnja neograničenost nacističke politike lišena kompromisa (mobilizacija i teror) nije tipična za komunističke sisteme koliko god ovi bivali povremeno tiranski (Mommsen 1987 b, S. 185). Teoriju o totalitarizmu su u Historikerstreit pretežno osporavali nemarksisti.

Udeo marksista vidljiviji je u spektru kritike Andreasa Hilgrubera, čija su gledišta bila druga važna tačka spora u Historikerstreit (Hilgruber 1987 b, S. 19-27). U skladu sa zaokretom ka nacionalizmu, Hilgruber 1986. nije (kao u svojim ranijim knjigama) više pisao o vojnom porazu fašizma nego "zimskoj katastrofi 1944/45". Crvena armija nije oslobodila nemačku naciju 1945. nego je okupirala nemačke teritorije, a Hitlerova Istočna armija i mornarica nisu bili oruđa rasističkog programa već su štitili nemačko stanovništvo od nasilja Crvene armije i stolicima stari prostor naseljen Nemcima. Na povlačenje Nemaca sa Istoka 1945. Hilgruber ne gleda pre svega kao na posledicu Hitlerove agresije, već kao na masovni izgon Nemaca iz četvrtine Rajha iz 1937 godine. Dakle 1945. nije pre svega poražen imperijalistički fašizam već je važnije to što je te godine radikalno srušena nemačka državna kuća (Hilgruber, 1987 b). Sporeći Hilgruberovo izvrtanje perspektive istoričar iz Dizeldorfa Wolfgang Mommsen je upozorio da se hegemonizam uvek plaća i da je Hitlerov poraz bio u interesu ne samo njegovih ratnih protivnika nego i samih Nemaca. Hegemonu ulogu, koju su Nemci imali u srednjevekovnoj Evropi u okviru Svetog rimskog carstva nemačke nacije, platili su zakasnelim osnivanjem nacionalne države i time što je trećina Nemaca ostala izvan okvira Bizmarkovog carstva. V. Mommsen se čak pita nije li, posmatrano iz duže vremenske perspektive, normalnoj Evropi više odgovaralo postojanje nekoliko nemačkih država nego osnivanje Bizmarkovog Rajha (W. Mommsen 1987). Time se ovaj istoričar oštro distancirao od nemačkih nacionalista kod kojih je zov za nacionalnim identitetom postajao sve glasniji. Harmonizacija istorijske slike ugrožava slobodu, a od prošlosti nas ne mogu osloboditi ni poricanje ni zaborav. Hanoverski politikolog J. Perels optužio je Hilgrubera da je nastojao da prevrednuje otpor fašizmu i rehabilituje kao odgovorno ponašanje otpor države i vojske Crvenoj armiji 1944/45. (Perels 1987, S. 367-373). U Hilgruberovoj tvrdnji da je Crvena armija oslobodila logoraše, ali ne i nemački narod, Perels je uočio hazardnu relativizaciju otpora fašizmu i neodrživ pokušaj prikazivanja "sudbine nemačke nacije kao celine", njenim izdvajanjem od sudbine žrtava nacističkog režima. Zar nije u logorima bilo i Nemaca? Pedagog iz Hajdelberga M. Brumlik je u pomenutom Hilgrubеровom izvrtanju perspektive i pokušaju uravnotežavanja s jedne strane masovnog logorskog uništavanja i s druge "herojskog otpora" na Istočnom frontu prepoznao Himlerov program iz poslednjih ratnih meseci (separatni mir na zapadunastavak borbi i ubijanja na istoku) (Brumlik 1987, S. 55). Hilgruberovo predstavljanje sovjetskih saveznika kao nemačkih okupatora trebalo je da zamagli činjenicu da je fašistička vojska obezbeđivala nesmetano ubijanje u koncentracijskim logorima sve do konačnog sloma režima. Aušvic je bio manje zlo da bi se sprečilo veće-sovjetski masakr. Znači li ovo, pita se Brumlik, da mišljenje Hajnriha Himlera treba da postane novi državni mit SR Nemačke? Ustajući u odbranu Noltea i Hilgrubera erlangenski istoričar H. Meler uzvratilo je da iznete teške optužbe mogu imati fatalne posledice na političku kulturu Nemačke.